

*Corina Leon-Sombart și Garabet Ibrăileanu.
Confidențe epistolare*

Lăcrămioara CHIHAIA

Cuvinte-cheie: *femei și diaspora, Corina Leon-Sombart, corespondență, prietenie literară, Garabet Ibrăileanu, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași*

În colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași se păstrează 30 de scrisori și cărți poștale primite de Garabet Ibrăileanu de la Corina Leon-Sombart, în perioada 1911-1931¹. Corespondența, de o cutremurătoare naturalețe și sinceritate, întregeste portretul intelectual al Corinei Leon (1893-1970)², cea de-a doua fiică a doctorului Nicolae Leon (1862-1931), nume cu rezonanță în viața academică ieșeană, profesor la Facultatea de Medicină din Iași, rector al Universității, fondatorul primului laborator de parazitologie, întemeietorul învățământului și cercetărilor românești de parazitologie.

De la părintele său, frate după mamă cu Grigore Antipa³, format la școala germană a savantului Ernst Haeckel, Corina a moștenit

---

¹ Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași (în continuare: BCU Iași), fond Ibrăileanu, Arh. 69 (18 scrisori, 4 cărți poștale, 3 cărți de vizită), Arh. 151 (1 carte poștală), Arh. 199-11 (4 cărți poștale), dintre care doar o singură carte poștală este publicată în *Scrisori către G. Ibrăileanu*, vol. 4, editat de Mihai Bordeianu, București, Editura Minerva, 1982, p. 113.

² În studiile despre familia Leon și familia Sombart publicate de cercetători, anul morții Corinei Leon diferă. În lucrarea *Tinerete în Berlin 1933-1943* (traducere în limba română, București, Univers, 1999), Nicolaus Sombart precizează că vizitează România în 1971, după decesul mamei sale, Corina Sombart. Alți cercetători menționează că anul morții ar fi 1967.

³ Pentru mai multe informații, vezi Ștefan Negrea, *Pe urmele lui Grigore Antipa*, București, Editura Sport-Turism, 1990; Iorgu Petrescu, *Momente dramatice din istoria Muzeului*

aviditatea pentru lectură, pentru cunoaștere, o minte sprintenă și înclinații artistice. Pe distinsul profesor universitar colegii îl caracterizau ca fiind „un inspirat al muzelor literaturii”⁴, „un mare apologet al vieții sub toate formele ei, un iubitor de tot ce-i soare, culoare, poezie, avânt tineresc, în natură și în oameni”⁵. Întrebat ce face toată ziua, profesorul răspundea: „scriu, cetesc [...] în cetit găesc cea mai desăvârșită satisfacție”⁶. Prin tatăl său, Corina venise în contact cu scriitorii de la Viața Românească, cu precădere îl cunoscuse pe Garabet Ibrăileanu, de la care împrumuta cărți și cu care avea lungi discuții literare: „am impresia că sunt încă la curent cu o latură din preocupările mamei, citind regulat Viața Românească. E așa de interesantă pentru mine să stau astfel de vorbă cu atâția cunoscuți și prieteni [...], răsfoind paginile acestei reviste pe care o iubesc ca pe o bună prietenă ce mi-aduce vești din patria și orașul meu natal!”⁷.

Corina N. Leon, studentă la universitatea ieșeană, fusese remarcată de Dimitrie Gusti, pe vremea când acesta profesa la Iași. În volumul colectiv *Studii sociologice și critice*, Iași, 1915 este cuprins și un studiu al remarcabilei studente⁸. Dacă ceilalți frați⁹ moșteniseră înclinația spre

---

Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, în *Studii și comunicări/DIS*, VI, 2013, p. 81-107; Robert Păiușan, *Familia Sombart și Familia Leon*, în *Revista istorică* (serie nouă), XXI, nr. 5-6, 2010, p. 555-566.

⁴ Dr. M. Plătăreanu, postfață la N. Leon, *Note și amintiri*, București, Editura Cartea Românească, 1933.

⁵ *Lumea*, 7 octombrie 1931.

⁶ *Lumea*, 8 octombrie 1931.

⁷ Scrisoare din 17 martie 1926.

⁸ Henri H. Stahl, *Școala monografiei sociologice*, în *Arhiva pentru știință și reformă socială*, XIV, 1936, București, Editura Institutului Social Român, p. 1130-1165, *apud* Zoltán Rostas, *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl*, București, Editura Paideia, 2001.

⁹ Rămas văduv la 39 de ani, dr. Nicolae Leon nu s-a mai recăsătorit și a fost preocupat să dea copiilor o aleasă educație: Lucia (Lucica), profesor, căsătorită cu profesorul Ioan Borcea; Ion (Willy), avocat; Gheorghe (George, Georgică), economist, profesor la universitatea clujeană până în 1934, apoi la Universitatea din București, membru PNL, ministru de finanțe, ministru al economiei, întemnițat la Sighet (1946-1955); Nineta (Elena), căsătorită cu ministrul Virgil Alimăneșteanu; Nicolae (Nicolăiță), medic. Pentru mai multe detalii, vezi N. Leon, *Amintiri*, vol. 1-3, Iași, Viața Românească, 1922-1927;

cercetarea științifică, iar sora mai mare, Lucia, căsătorită cu Ioan Borcea¹⁰ urmase modelul tatălui, ajungând șef de lucrări la universitatea ieșeană, Corina moștenise de la părintele său deopotrivă înclinația spre cercetarea științifică¹¹ și pasiunea pentru literatură¹²: „Astă vară am fost o lună în pădurile Turingiei care amintesc mult peisajul munților Neamț și de aceea am răscolit mereu amintirile copilăriei și adolescenței. Poezia, însă, care mă îmbăta altădată în fața unui plop sunător bătut de vânt, sau a unui stog de fân pe o noapte cu lună, sau la murmurul unei păduri de stejar mă lasă astăzi trează și aceasta este cea mai mare pierdere ce mi-a adus-o bătrânețea. Eu mă consolez de multe ori zicându-mi că natura aici este lipsită de elementele care dădeau farmecul naturii în țara mea (nebunie!) legate de obiceiurile și viața poporului nostru și că desigur o fântână cu cumpănă de exemplu ar putea aduce o asemenea schimbare. Ce voi simți când voi asculta încă o dată clopotele Mrii Neamțului?”¹³

Dorul de locurile natale o va urmări toată viața pe Corina Leon. Cu toate că avea în față o carieră promițătoare, studentă fiind, se va căsători cu prietenul tatălui ei, sociologul german Werner Sombart¹⁴, cu

---

Ștefan Negrea, *Contribution à la connaissance de l'origine de Grigore Antipa*, în *Travaux du Museum National d'Histoire Naturelle « Grigore Antipa »*, vol. XXXIV, 15 nov. 1994, p. 487-490; Alexandru Marinescu, *Profesorul dr. doc. Virgil Nitzulescu, despre Nicolae Leon*, în *Studii și comunicări /DIS*, VII, 2014, p. 223-255.

¹⁰ Ioan Borcea (1879-1936), profesor de zoologie descriptivă la Universitatea din Iași, întemeietorul hidrobiologiei în România. A cercetat fauna Mării Negre și a pus bazele școlii românești de oceanologie, înființând în 1926 Stațiunea zoologică marină de la Agigea, al cărei director între anii 1940-1942 este soția acestuia, Lucia Leon Borcea.

¹¹ Corina N. Leon, *Sociologia ideilor-forțe după Fouillée*, extras din *Lucrările Seminarului de sociologie și etică al Facultății de litere și filosofie din Iași*, Iași, Institutul de Arte Grafice N.V. Ștefăniu, 1915, 15 p.

¹² Profesorul N. Leon mărturisește în *Amintiri* (vol. 2, Iași, Viața Românească, 1925, p. 89) că vedea în fiica lui cea mică o „distinsă scriitoare”, lucru care nu s-a adeverit; în schimb, înclinațiile artistice ale Corinei Leon au fost moștenite de copiii ei.

¹³ Scrisoare din 24 octombrie 1927.

¹⁴ Werner Sombart (1863-1941), economist și sociolog german, profesor la universitățile din Breslau și Berlin. A avut 4 fete din prima căsătorie cu Felicitas Genzmer (1866-1920). În 1922 se căsătorește cu Corina Leon, cu care a avut 2 copii, un fiu, Nicolae/Nicolaus (n.

30 de ani mai în vârstă decât ea. Profesorul Sombart, așa cum îl descrie unul dintre studenții săi, era fascinant, o combinație între om de lume și artist, cu o clasică luciditate. După căsătorie, Corina Leon va pleca în mare grabă în Germania unde va încerca să se adapteze la noua viață. Călătorește mult, în Franța, Elveția, Anglia, trimitându-i mentorului ei, profesorul Ibrăileanu, cărți poștale din locurile vizitate: „Precum ați constatat din numeroasele mele cărți poștale, am fost o lună în Anglia și în sudul Franței: o călătorie foarte interesantă și bogată în impresiuni [...] și v-aș povesti ceasuri întregi fragmentele frumoase adunate de prin locurile cele mai iubite și nimic nu m-ar putea opri din povestire, nici ora mesei, nici ciocăniturile în ușa, nici vizita prietenilor de la Viața Românească, nimic, absolut nimic!”¹⁵

Refugiul și-l găsește în lectură, Werner Sombart deținând o impresionantă bibliotecă. Apartamentul în care locuiau devenind neîncăpător, familia Sombart se mută într-o vilă din cartierul berlinez Grunewald¹⁶ care fusese cumpărată cu sprijinul financiar al familiei Leon¹⁷. Tot din lipsă de spațiu, câțiva ani mai târziu, Sombart a vândut biblioteca (30.000 de volume și 50 de titluri de revistă) Universității din Osaka, păstrând doar vreo 6.000 de volume care, din nefericire, au fost distruse de bombardamentele din timpul celui de-al doilea război mondial¹⁸. Din depărtări, prin intermediul scrisorilor, Ibrăileanu îi ghida lecturile: „Vă mulțumesc

---

1923) și o fiică, Ninetta (n. 1925). Pentru mai multe informații, vezi studiul lui Bernhard vom Brocke, Werner Sombart, *Capitalism – Socialism – His Life, Works and Influence since Fifty Years*, în *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte*, vol. 33, nr. 1, 1992, p. 133-142.

¹⁵ Scrisoare din 16 ianuarie 1928.

¹⁶ Renumit cartier berlinez, în apropiere de pădurea cu același nume, care făcea parte din districtul Wilmersdorf. Aici au locuit o seamă de personalități, între care pot fi amintiți Berthold Auerbach, Werner Sombart, Max Planck și Lion Feuchtwanger.

¹⁷ Conform unor însemnări manuscrise rămase în arhiva familiei, citate de Clara (1891-1972), fiica cea mare a lui Werner Sombart, căsătorită cu dr. Hans Creutzfeldt, profesor de psihiatrie la Kiel, casa ar fi fost obținută cu sprijinul financiar al familiei Leon (vezi studiul citat mai sus).

¹⁸ În *Tinerete în Berlin 1933-1943*, Nicolaus Sombart mărturisește că în 1989, când a ținut cursuri la Universitatea din Osaka, a vizitat biblioteca de care își amintea plin de emoție.

mult pentru cărțile recomandate pe care le voi comanda pentru Crăciun. Dar m-ai înțeles falș că voiam numai literatură franțuzească, din contra cea rusească mă interesează și pe mine mai mult ca toate celelalte, așa că primesc bucuros recomandații și în această direcție”¹⁹ sau purtau împreună discuții despre scriitorii momentului (Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, Lucia Mantu), Corina Leon făcând mereu aprecieri foarte personale despre opera acestora: „De câte ori citesc articolele matală, simt aceeași afinitate de gândire, *mutatis mutandis*, care m-a atras totdeauna către venerabilul meu prieten. De curând m-au încântat rândurile scrise asupra lui Panait Istrati care corespundeau complet aprecierilor mele. [...] Când citesc o carte de Panait Istrati devin un copil lacom și rău crescut înaintea unei farfurii cu prăjituri gustoase. Înghit pe nerăsuflăte, înecându-mă aproape, dar nimic nu mă hotărăște să întrerup lectura”²⁰.

Din majoritatea scrisorilor se degajă dorul de prietenii lăsați în urmă: „Vedeți dar că prietenia cea mai durabilă și cea mai atrăgătoare în bătrânul meu oraș își are originea în strada Coroi. Trăiască prelungirea ei și în strada Buzdugan!”²¹ sau dorul de locurile natale: „Mi-e atât de dor de Iași, de praful de pe Lăpușneanu; aci vara, deși de două săptămâni e o căldură tropicală, n-are niciun haz, fără colb, fără asfaltul găurit [...]. Dar mănăstirea Neamțului, aceea n-o găsesc nicăieri!”²². Singură într-o lume nouă, rămasă fără reperele pe care le iubea, Corina Leon a trebuit să se reinventeze. Personalități ale vremii, artiști (între care și Sergiu Celibidache), aristocrați (printre care se număra și contele Hermann von Keyserling, reputat filosof al culturii), diplomați (ambasadorii Franței și Italiei) au frecventat casa familiei Sombart din Berlin. Corina, o femeie frumoasă, foarte cultivată și cosmopolită, descendentă a unei vechi familii de boieri și intelectuali români, era renumită pentru

¹⁹ Scrisoare din 21 noiembrie 1927.

²⁰ Scrisoare din 17 martie 1926.

²¹ Scrisoare din 24 octombrie 1927.

²² Scrisoare din 13 iulie 1923.

salonul²³ ei, care de-a lungul anilor l-a fermecat și pe tânărul Sombart: divanul acoperit cu perne, fotolii adânci, draperii lungi, fețe de masă din borangic brodate, întreaga atmosferă ducând cu gândul la un colț de rai²⁴. Tânăra doamnă Sombart și-a făurit o lume a ei, a descoperit alți prieteni și a revărsat dragoste nețărmită asupra copiilor: „În schimb copiii e ceva divin, recapeți dreptul de a te juca fără a fi ridicol și suspectat de senilitate și cum eu am o mare înclinație pentru joc, trei ceasuri pe zi le dedic copiilor. Sunt doi copii vioi și voinici cu care nu mi se urăște niciodată. Mai că sunt convinsă că eu am descoperit că sentimentul către copii e singurul care nu e supus lezei istorice, fiind unicul sentiment care nu cunoaște scădere, ci numai sporire, îmbogățire cu elemente noi”²⁵.

Dincolo de plenitudinea noii vieți, de lecturi, descoperiri intelectuale și reinventări ale eului, din toate scrisorile răzbate strigătul nostalgic după un timp trecut, oprit în loc, fără posibilitate de întoarcere: „Mă gândesc tot atât de des la vremea când băteam la fereastra din strada Coroi zilnic și orele petrecute împreună fac parte din cele mai frumoase amintiri din vechiul și iubitul meu Iași...”²⁶. „Aș avea mare gust astăzi să-ți fac o vizită, să fumez câteva țigări, să răscolesc biroul și

²³ Cu inteligență, rafinement și stăpânind admirabil arta conversației, Corina Sombart își întreținea oaspeții în cele două saloane, unul verde, mai mare și un altul roșu, mai mic. Erau cam o sută de persoane care frecventau casa Sombart: André German, fondatorul Crédit Lyonnais Bank, Eugène Susini, directorul Institutului Cultural din Berlin, ambasadorii Pierre de Margerie și soția sa Ysabelle, André François-Poncet, Vittorio Cerruti (ambasadorul italian în Germania) și soția sa Elisabetta, colegii profesorului Sombart – Carl Schmitt, Jens Jessen și Karl August Emge. Cei prezenți serveau ceai și purtau lungi discuții despre teatru, literatură, istorie sau politică (*apud* Fabrice d’Almeida, *High Society in the Third Reich*, translated by Steven Rendall, Cambridge, Polity Press, 2008, p. 142; cf. Nicolaus Sombart, *Tinerete în Berlin 1933-1943*).

²⁴ „Ce sunt și ce știu, datorez bibliotecii tatălui meu și salonului mamei mele”, mărturisește, în cartea *Tinerete în Berlin 1933-1943*, Nicolaus Sombart (1923-2008), sociolog, profesor la Freie Universität din Berlin, atașat la Consiliul Europei de la Strasbourg.

²⁵ Scrisoare din 17 martie 1926.

²⁶ Scrisoare din 15 octombrie 1927.

biblioteca și să povestesc multe, multe de tot. Dar nu se poate. Păcat, păcat!”²⁷

Corespondența întreținută de cei doi prezintă o deosebită valoare documentară, istorică și estetică. Nefiind destinată publicității, în majoritatea cazurilor, scrisoarea pune lectorul în legătură nemijlocită cu autorul. Scrisorile²⁸ Corinei Leon-Sombart, poetice de multe ori, trebuie puse în concordanță cu memoriile lui Nicolaus Sombart. Ele întregesc portretul intelectual al autoarei și desenează tabloul unei epoci.

*

Materialul a fost transcris în ortografia actuală, lăsând neschimbate anumite particularități specifice și importante pentru cercetător, care îl definesc pe autorul scrisorilor. De asemenea, neologismele au fost lăsate neschimbate, dorind să dăm la lumină un text plin de acuratețe. Sublinierile din text aparțin autorului, precum și scrierea cu majusculă și punctuația. Cuvintele prescurtate au fost completate între paranteze drepte, iar la scrisori, pentru o redare cât mai fidelă a originalului, s-au menționat filele. Am folosit caractere cursive pentru titlurile operelor care nu erau marcate în text.

Aducem mulțumirile noastre, și pe această cale, doamnei Elizabeth Sombart²⁹, care a avut amabilitatea de a ne acorda permisiunea să publicăm textul scrisorilor.

---

²⁷ Scrisoare din 22 ianuarie 1924.

²⁸ Alte scrisori ale Corinei Sombart sunt publicate în ediția lui Martin Tielke, *Schmitt und Sombart: der Briefwechsel von Carl Schmitt mit Nicolaus, Corina und Werner Sombart*, Berlin, Duncker & Humblot, 2015.

²⁹ Elizabeth Sombart, pianistă franceză, fiica lui Nicolaus Sombart și a Thamarei Khoundadze și nepoata Corinei Leon-Sombart. A început studiul pianului la vârsta de 7 ani la Strasbourg, avându-i ca maștri pe Bruno-Leonardo Gelber, Peter Feuchtwanger, Hilde Langer-Rühl și Sergiu Celibidache. A concertat pe toate scenele lumii. Bogată activitate umanitară prin Fundația Résonnance pe care a creat-o în 1998 și care are o filială și în România.

1.

Bilet

Destinatar: Domnului G. Ibrăileanu, Str. Lascăr Catargi 12, Loco

Iași, str.[ada] Butu 28 [strada N. Gane], 9/X.1911

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Am cetit sau mai bine, am savurat cartea lui Caro³⁰ care a corespuns cu prisosință așteptărilor mele. Vă mulțumesc încă o data și vă rog să primiți expresia sentimentelor cele mai distinse,

Corina Leon

2.

Scrisoare

Destinatar: Domnului Prof.[esor] Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi

[Nedată]

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Dacă nu mă înșel că „Idiotul” lui Dostoievski figurează în biblioteca matală și dacă nu te deranjează prea mult să-l găsești, te rog foarte mult să mi-l împrumuți pentru o zi căci aș vrea să utilizez un pasaj pentru psihologie.

Cu mii de mulțumiri și tot atâtea salutări,

Corina Leon

P.S. O rog pe Maricica³¹ să-mi dea tot pentru o zi poveștile de Andersen.

---

³⁰ Elme-Marie Caro (1826-1887), filosof și critic literar francez.

³¹ Maricica Ibrăileanu, născută în 1902, este unicul copil al lui G. Ibrăileanu și al Elenei Carp.

3.

Bilet

Destinatar: Domnului G. Ibrăileanu, Str.[ada] Lascăr Catargi

[Strada] N. Gane 28, 4/II.1912

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Îmi permit iarăși, pentru ultima dată însă, să apelez la amabilitatea Dumneavoastră. Nu găsesc nicăieri „Les Eaux printanières”³² decât tradusă prost în românește. Cum vreau însă să profit de faptul că timpul a șters mare parte de detalii și s-o recitesc, vă rog să mi-o dați pe-a D[umnea]voastră cu promisiunea că vă o înapoiez în două zile. // [verso] Primiți, vă rog, expresia sentimentelor cele mai distinse. Mulțumiri anticipate,

Corina Leon

4.

Bilet

Destinatar: D[omnu]lui G. Ibrăileanu, Viața Românească

[Nedatat]

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Vă mulțumesc din suflet pentru delicioasele momente ce mi-ați oferit, procurându-mi cartea și pentru deosebita atențiune de a fi cercetat de ea.

Respectuoase salutări,

Corina N. Leon

---

³² Romanul lui Ivan Turgheniev, *Apele primăverii*, traducere în limba română de I. Constantinescu-Delabaia, București, Minerva, 1910.

5.

Carte de vizită [Corina N. Leon, Str. N. Gane 28]

Destinatar: D[omnu]lui Profesor Dr.³³ G. Ibrăileanu, În Oraș

[Nedată – probabil 1912]

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Vă mulțumesc din suflet pentru toată bunăvoința a D[umnea]-voastră relativ la ce v-am rugat; vă mărturisesc că interesul ce ați avut m-a consolat pe jumătate de tristețea că nu merg la mănăstire. Dar eu tot sper.

De cărțile ce erau la mine, nemaiavând nevoie, vi le înapoiez (împreună cu cărțile de Sadoveanu ce erau la papa) pentru care vă mulțumesc mult.

Respectuoase salutări,

Corina N. Leon

Corina Leon folosește cartea de vizită a tatălui său: Prof. Dr. N. Leon, Decanul facultății de medicină.

6.

Carte de vizită [Corina N. Leon]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[ofesor] Dr. Ibrăileanu, Lascăr Catargi 12

[Nedată – probabil 1912]

Corina N. Leon roagă pe D[omnu]l Profesor Ibrăileanu s-o ierte (cu toate că a pierdut orice speranță) că a întârziat atât cu trimiterea cărților și să primească alături de mulțumirile sale cele mai respectuoase salutări.

Corina N. Leon

---

³³ În 1912 G. Ibrăileanu își ia doctoratul cu teza *Opera literară a d-lui Vlahuță*, tipărită într-un număr restrâns de exemplare la Tipografia „Dacia” P. & D. Iliescu.

P.S. Acest mizerabil om, care având o considerabilă influență asupra inteligenței cetitoare, se vede nevoită a se retrage de la examenele din sesiunea prezentă!

Corina Leon folosește cartea de vizită a tatălui său: Prof. Dr. N. Leon, Decanul facultății de medicină.

7.

Scrisoare

Destinatar: Domnului Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Lascăr Catargi 12, Loco

[Nedată – probabil 1915]

Mult stimată Domnule Profesor,

Împrejurările mă împing de a mă adresa iarăși Dumneavoastră pentru o carte; vă rog să mă iertați că-mi permit această mult repetată apelare, căci o fac cu gândul că atunci când lucrul v-ar deranja mă veți refuza. E vorba de o lucrare critică a lui Lichtenberger³⁴ „Le jeune Goethe”, pe care vă rog să mi-o dați pentru câteva zile, atunci când figurează printre cărțile D[umnea]voastră.

Cu această ocazie, vă urez o frumoasă întrebuințare a zilelor de vacanță și vă rog să primiți respectele mele.

Îmi place să cred că odată cu întoarcerea din Veneția³⁵, sau chiar din Berlin v-ați întors // [p. 2] cu o mai bună dispoziție, ceea ce o ameliorează și pe a mea întrucâtva.

Corina N. Leon

---

³⁴ Henri Lichtenberger (1864-1941), germanist francez.

³⁵ În primăvara anului 1904, Elena Ibrăileanu o însoțește pe cumnata sa Zoe (Zulnia) Carp în Elveția pentru a-și îngriji sănătatea. Ibrăileanu o urmează, prilej pentru ca familia reunită să facă o excursie pe itinerarul Veneția-Milano-Lacul Como-Lugano-Lucerna-Zürich-München-Salsburg-Viena-Cernăuți, ajungând la Iași la sfârșitul lunii mai (cf. *Amintiri despre Ibrăileanu*, vol. 2, Iași, Junimea, 1976, p. 208-218). Altă călătorie în interes medical o face Ibrăileanu în primăvara anului 1915 la Breslau, trecând și prin Berlin.

8.

Carte de vizită

Destinatar: Domnului G. Ibrăileanu

[Fără plic, nedatată]

Corina N. Leon – cu mulțumirile sale.

9.

Carte poștală [Grigorescu, *Păstorîța*]

Destinatar: Domnului Profesor Garabet Ibrăileanu, Iași, Str.[ada] Coroi

[9 iunie ? – data poștei neclară]

Cu cele mai afectuoase salutări și bune amintiri matale și urări de bine D[oaam]nei Ibrăileanu o sfântă Elena.

C. Leon

10.

Carte poștală [Weimar Großherzogliches Schloss]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumänien

Weimar, 20.III [21.4.1922 – data poștei]

Am primit scrisoarea matale în jurul plecării și am fost veselă ca înainte de a pleca la mănăstire! Voi răspunde bineînțeles lung, lung. Deocamdată trimit o caldă și prietenoasă salutare din Weimar unde am venit să vizitez casa lui Goethe și să trăiesc puțin din vremurile trecute.

De aci plec la Jena pentru vreo două zile în amintirea tinereții lui papa³⁶.
După cum vedeți prezentul meu îmi oferă cam puțin!

Cu nestrămutată prietenie,

C. Leon

11.

Scrisoare

Expeditor: C. W. Sombart, Rüdeshheimerplatz 10, Berlin

Destinatar: D[omnu]lui G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumänien

Kiel, 24.XII.[19]22

Mult stimată și iubite prietene,

Și acum regret faptul că am fost oprită să vii să-mi iau ziua bună de la mama și familie, dar spre sfârșit s-au îngrămădit atâtea lucruri neprevăzute între care și natura acaparantă a soțului meu încât nu am mai putut să vii să te văd. Întrucât privește nenumăratele cadouri de nuntă care trebuiau să le ridic: Hogaș, Călugărul etc., îmi rezerv dreptul pentru cea mai apropiată ocaziune!

După cum îți povestisem anticipat, plecând din țară am prelungit întoarcerea acasă oprindu-mă prin toate capitalele: București, Cluj, Budapesta, Vienna, Praga etc. În toate orașele străine a ținut W. Sombart conferințe urmate de mult succes. Budapesta mi-a plăcut mult cu clădirile sale mărețe cu străzile lungi și drepte // [p. 2] și totul nou ca o pădure de ciuperci după o ploaie; nimic nu vorbește de trecut, nimic de o cultură; în schimb Vienna în mijlocul unei vieți moderne cu

---

³⁶ În 1884, N. Leon pleacă la Jena ca să studieze științele naturale. Aici lucrează în laboratorul naturalistului Ernst Haeckel (1834-1919), căruia i se datorează legea fundamentală a biogenezei, și al embriologului Oscar Hertwig (1849-1922). Tot la Jena vor studia și doi dintre copiii lui N. Leon, reputatul economist Gh. N. Leon și doctorul Nicolae Leon.

străzile cu vitrinele împodobite cu tot ce moda a inventat ieri, și se deschid perspective pe străzi lăturalnice, cu fațade de palate baroc și statui vorbind de un trecut îndepărtat și fântâni și turnuri de catedrale, toate scoțându-te încet din viața zgomotoasă și pestriță care se desfășoară în jurul tău și introducându-te încet în viața trecută a unui popor cu cultură. Două zile îți ajung pentru Budapesta, o lună e insuficientă pentru Vienna.

Părăsind aceste două orașe care au avut amândouă farmecul noului în plus, am intrat în Praga, cunoscutul și favoritul meu oraș. Ți-am vorbit deja anul trecut mi se pare de adâncă impresie care mi-a lăsat-o, căci dacă la Wiena descopăr ici și colo rămășițele trecutului, aci le găsești grupate așa că te pierzi cu totul într-o altă lume. Trăiești în atmosfera // [p. 3] religioasă a Evului Mediu; întâlnești pe poduri sfinții împietriți, te plimbi pe ulițele unde negustorii fabricau piatra filosofală, te așezi la masa unde se întruneau meseriașii și multe, multe despre care nu-ți mai povestesc.

Din Praga am plecat la Brünn [Brno] un orașel studentesc din Cehoslovacia unde iarăși a ținut o conferință și de acolo în Berlin. Din punct de vedere economic dacă te interesează, viața cea mai scumpă ținând seama de valută e în Vienna și Praga și cea mai ieftină în Germania. Am plătit un drum de 4 ceasuri în Cehoslovacia cu 30000 mărci iar același drum în Germania cu 1000 mărci! Căile ferate e ce-i drept tot ce-i mai ieftin în Germania, e drept, dar alt exemplu: cu prețul unei fripturi în Cehoslovacia trăiești două zile în Germania. // [p. 4] Dar cum nu știu să ai intenția să faci vreo călătorie în curând, încetez cu aceste povestiri. Voiajul a fost f.[oarte] interesant și bogat, dar tot atât de obositor așa că am fost f.[oarte] mulțumiți când am descins în căminul conjugal! Odată însă ce am pășit pragul casei, am devenit doi burghezi cu unica preocupare de a-și aranja un apartament confortabil și simpatic și aproape o lună de zile am neglijat orice preocupări mai

înalte pentru acest sublim scop. Adică teatre, adică reviste, adică articole; doar un program de cabaret mai avea un farmec pentru doi oameni oboșiți de muncă fizică. Dar într-o lună am scos un cosmos din haosul în care intrasem și după ce am savurat cu intensitate plăcerea creațiunii, admirând câteva zile // [p. 5] la șir reușita noastră operă ne-am făcut din nou bagajele și am pornit-o la Kiel, unde suntem de trei zile și unde am venit să petrecem crăciunul în familia soțului meu. De aici îți scriu această scrisoare după a cărei lungime poți aprecia regimul de lenevie în care mă delectez. Din nenorocire nu-l pot prelungi decât după sărbători când mă întorc în Berlin unde stau iarăși două săptămâni și apoi plec la munte. Sper ca în acest interval să primesc o lungă scrisoare de la mata cu multe noutăți despre mata, despre Iași, despre țară ca un bun prieten care se înduioșează față de o îndepărtată prietenă care suferă de dor și nostalgie.

Și ca să ajung la ceea ce te interesează mai presus de aceste neînsemnate // [p. 6] confesiuni, bărbatul meu persistă în intențiunea de a da un articol³⁷ pentru *Viața Românească*, cam peste o lună după sărbători și pot să ți-l promit cu siguranță. Am uitat însă ce onorar ai propus și de aceea te rog să mi-l spui pentru a putea să-l decid mai ușor să-l începă. Mă recunoști? Ce să faci? Crezi că e ușor să trăiești cu mărci în Germania de azi! Dar bineînțeles nu vreau să fac nicio combinație. Și oricare ar fi onorariul articolul tot îl primești, vreau musai să am o idee.

Viața Românească nu am primit-o încă, deși mi-ai promis-o și încă gratis și acum după ce am cheltuit abonamentul cu acadele după cum m-ai sfătuit îmi vei spune că nu mai poți. Nu-i nimic voi găsi un alt fond și mă voi abona în orice caz.

Te văd de aci cum ajungând la sfârșitul scrisorii, rămâi dezamăgit! Ce-ți promisese cu lungimea ei și ce găsești în schimb. Altă dată,

---

³⁷ În revista *Viața Românească* nu sunt publicate articole semnate de Werner Sombart.

bunul meu prieten, alte noutăți mai obiective, mai atrăgătoare. Deocamdată te las, salutându-te cu multă prietenie

Corina

12.

Carte poștală [F. von Lenbach³⁸, *Studienkopf*]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iassy, Rumänien
Berlin, Hindenburgstr.[asse] 66 [13.6.1923 – data poștei]

Iubite Domnule Ibrăileanu,

Aș dori din suflet să scriu o lungă scrisoare, nu îndrăznesc însă de frică că m-ai izgonit deja din rândul prietenilor după o atât de lungă tăcere. Și câte aș avea totuși de povestit!

Mă limitez a vă trimite cele mai calde salutări în speranța să-mi recâștig cât mai curând locul pierdut. Și atunci vești mai detaliate. Cu nestrămutată prietenie,

Corina Leon

13.

Scrisoare

Expeditor: C. Sombart, Rüdeshheimerplatz 10, Berlin – Wilm.[ersdorf]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumänien
Berlin, 13.VII.[1]923, Rüdeshheimerplatz 10, Wilmersdorf

Mult stimatul și iubitul meu prieten,

De multă vreme nu am mai stat de vorbă și dorul nu pot spune că mi-a lipsit, dar ultima scrisoare am găsit-o scurtă și rece, ceea ce m-a

---

³⁸ Franz von Lenbach (1836-1904), pictor german.

înrăstătat și am tot așteptat să vie o reparație postumă dar basta, m-ai uitat complet. Și mai vorbești încă de fidelitatea prieteniei la bărbați și multe alte fraze goale.

În viața mea s-au petrecut multe de când ne-am despărțit, dar cel mai însemnat eveniment e desigur sosirea unui fiu, cu numele de Nicolai, care a fost și el una din cauzele care m-au împiedicat să-ți scriu. Aș fi avut chiar prilejul să-ți trimit un articol pentru „Revista Revistelor” // [p. 2] asupra unui articol [al] prof.[esorului] Herkner³⁹ (e prof.[esor] de econom.[ie] pol.[itică] la care am lucrat eu în seminar asupra lui Simmel⁴⁰) care a făcut o mare gălăgie în întreaga Germanie. El e autorul cărții „Arbeiterfrage” și a fost o viață întreagă prietenul clasei muncitoare. Deodată însă se declară contra ei arătând că o mare parte din mizeria actuală a Germaniei e datorită pretențiilor nemăsurate de salariu ale lucrătorilor care contribuie în mod decisiv asupra scăderii productivității și că salariile actuale depășesc cu mult necesitățile reale ale lucrătorilor. Dojenește apoi pe lucrători de lipsă de patriotism și în urmă îi amenință că dacă până aci cea mai mare parte din succesul ce l-a câștigat clasa muncitorească în lupta purtată contra patronilor este datorit concursului intelectualilor în caz că nu se hotărăște să-și înfrâneze pretențiile, ei vor fi aceia care vor lupta contra ei. // [p. 3]

Cum aceasta e una din chestiile din cele mai discutate astăzi în Germania, cearta între lucrători și întreprinzători, polemizând amândouă prin organe speciale, articolul nu spune nimic nou dar importanța lui stă în faptul că e iscălit de unul din cei mai vechi și mai devotați protectori ai intereselor clasei muncitorești astfel că a adus după dânsul o întreagă literatură de articole. Astfel de lucruri te-ar interesa pentru coada revistei? Sau o scurtă caracterizare asupra savantului Troelsch⁴¹

---

³⁹ Heinrich Herkner (1863-1932), economist german, profesor universitar și la Berlin (1907-1932).

⁴⁰ Georg Simmel (1858-1918), sociolog și filosof german.

⁴¹ Ernst Troeltsch (1865-1923), filosof și sociolog german.

care a murit de curând? Acum acestea stau deja cu două luni în urmă încât nu mai vin pe tapet, dar te întreb ca gen dacă îți convine?

În al doilea rând bărbatul meu îmi pune la dispoziție două articole „Idea // [p. 4] proletismului” sau „Metafizica socialismului modern”. Titlurile sună bombastice dar scrise literar ca toate operele lui. Lungimea articolelor categorisită de mata ca „lungă”. Cred că ar interesa și pe cititorii noștri din România. Răspunde-mi, te rog, imediat ca să încep traducerea odată cu răspunsul. Luna septembrie și ceva din august o petrec la lacul Constantza de unde îți voi scrie în altă ordine de idei. Ești oare la mănăstire⁴²? Sunt tare curioasă să știu ce faci în vara aceasta și cu ce prieteni te întâlnești la mănăstire dacă te duci. Sunt numai curioasă fără a întreba căci știu că nu-mi scrii ca unui bun și vechi prieten în speranța că nu te mai întâlnești cu mine; te previn însă că cel mai târziu în primăvară mă înființez, dacă nu în vacanța crăciunului. // [p. 5] Mi-ai promis în mult concisa matale misivă, o lungă scrisoare cu palavre, îți mai amintești? Ce mai e prin țară? Mi-e atât de dor de Iași, de praful de pe Lăpușneanu; aci vara, deși de două săptămâni, e o căldură tropicală, n-are niciun haz, fără colb, fără asfaltul găurit și cu cazanele clocotind în jurul lor și multe alte mici mizerii cărora le duc dorul. Vara viitoare mergem sigur în Italia și am speranța să găesc multe puncte comune cu România. Dar Mănăstirea Neamțului, aceea n-o mai găesc nicăieri!

Te las, scumpul meu prieten, căci am flecărit destul, rugându-te să transmiți cele mai bune salutări D[oam]nei Ibrăileanu și Maricicăi; cu nestrămutată // [p. 6] prietenie,

Corina

---

⁴² Ibrăileanu, ca și alți scriitori, își făcuse un obicei de a se duce vara la mănăstirile din ținutul Neamțului (cf. *Amintiri despre Ibrăileanu*, vol. 2, Iași, Junimea, 1976, p. 169-243).

Mi-ai promis în mult conciza matală mișivă,
 o lungă scrisoare cu palare. Iti mai scriu-
 test! Ce mai e prin țară? Mi e atât de dor
 de doși, de proful de pe Lapușneam; ac-
 vara, desi de donă daptăruim e o caldura
 tropicală, n' are nici un haf, fără colb,
 fără asfalt găurit și cu ezanete cloce
 Froid în jurul lor și multe alte mici
 mișerii cărora le duc dorul - Vara nistru
 mergem sigur în Italia și am operanta
 și găsea multe puncte comune cu România
 Dar în cunătirea neamțului, a cea
 n-o mai găsea nicaieri!

Fragment de scrisoare, Berlin, 13 iulie 1923.

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

14.

Scrisoare

Expeditor: C. Sombart, Rüdeshheimerplatz 10, Berlin – Wilm.[ersdorf]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Mănăstirea Văratec, jud.[ețul]
 Neamț, Rumänien

Kürhaus, Freienwalde⁴³, 4.VIII.[1]923

Scumpul și stimatul meu prieten,

Dacă e vorba că te afli la mănăstire și stai pe balcon admirând
 cetatea Neamțului, atunci vom sta mai lung de vorbă, fiind dat că sunt și

⁴³ Bad Freienwalde este o stațiune în apropiere de Berlin, în landul Brandenburg.

eu la pădure și mă îmbat cu parfum de brad sorit după o ploaie răcoritoare. Sunt la o stațiune la două ore de Berlin, unde am venit numai din cauza apropierii pentru a călători mai ușor cu copilul, și cu totul neașteptat am dat peste o uriașă pădure cu pârâiașe ascunse, cu poteci șerpuitoare ce-mi amintesc drumurile la Porcov [Pocrov] și Vovidenia⁴⁴ și astfel reîntineresc puțin uitând că nu sunt decât o mamă bătrână. Stau aci încă o săptămână și apoi mă întorc în Berlin din motive foarte plicticoase (nursa copilului mă părăsește pentru două săptămâni) și cum ți-am scris de abia în luna septembrie îmi voi face viligiatura de o lună la lacul Constanța [Constance] unde e o privesc atît de minunată încât îmi e frică să nu încep a scrie versuri; în orice caz va fi un moment // [p. 2] hotărâtor, ori acolo, ori deloc. Din cele spuse până aci, vei deduce ușor că nici aci nici la Constantza nu mă voi ocupa cu traducerea *Metafizicii ideii socialismului modern*, ci voi face totul să-l întreprind și să o termin în intervalul ce stau în Berlin. Poți să scrii că articolul e scris pentru V.[iața] R.[omânească]⁴⁵ (va fi publicat mai târziu în volum) nu ai nevoie să pui însă numele meu.

Mă bucur grozav că te simți așa de bine și regret că nu putem fi împreună; întrucât privește faptul că devii socru, am deliberat mult dacă să mai fiu în corespondență cu mata căci oricum mă compromit și eu puțin, dar m-am gândit că în definitiv și eu sunt soacră prin bărbatul meu!

Toate bunele urări Maricicăi din partea mea și s-o găsesc fericită așa cum doresc.

Eu am îmbătrânit, cum îți poți închipui, mama unui copil de trei luni⁴⁶! Este tare drăgălaș și promite a fi un om mare, cel puțin salvatorul lumii, după formatul capului, după privirea ochilor și după părinți!!! Să nu-ți închipui că-mi dau osteneala de a // [p. 3] fi o mamă mai respon-

⁴⁴ Schituri aflate la mică distanță de Mănăstirea Neamț.

⁴⁵ În revista *Viața Românească* nu a apărut niciun articol semnat de Corina Sombart.

⁴⁶ La 10 mai 1923 se naște primul copil al familiei Sombart, un fiu botezat cu numele bunicului din partea mamei, Neculae/Nicolai/Nicolas/Nicolaus Sombart.

sabilă care caută să facă o apreciere mai obiectivă, mai apropiată de realitate, mă las orbită de dragostea infinită și-l înconjur de o aureolă sclipitoare – așa că până nu-l vezi să nu crezi nimic din ce-ți voi scrie vreodată.

Viața din Germania a devenit cam deprimantă prin starea ei de război în timp de pace; cât ai vrea să te pui la adăpostul evenimentelor politice e imposibil căci starea mărcii o trâmbițează din zorii zilei. Rezultatul e că am devenit o matematiciană de forță și socotesc într-o clipă cu milioane: e destul să cumpăr o pereche de ghete sau o umbrelă sau o pălărie și sunt obligată să fac asemenea socoteli și apoi pentru a aprecia prețul transformarea imediată în punzi sau dolari mi-au agerit grozav mintea. Tot răul spre bine. Aceasta-i atitudinea aceluia care-și mai poate permite aceste cheltuieli, dar majoritatea a încetat de mult de a mai cumpăra altceva decât mâncare.

Îmi spui să-ți trimit recenzii de cărți, cu plăcere o voi face; cetesc acum lucruri // [p. 4] minunate. Max Scheler⁴⁷, filosoful din Köln și un bun prieten al nostru a scos un volum pe care-l cetesc și-l voi putea rezuma. Apoi asupra mișcării tinerimii ar fi iar interesant să scriu ceva, sunt f.[oarte] preparată asupra ei. E un fel de „Sturm und Drang” care bântuie întreaga Germanie, dar sunt așa de leneșă și din nenorocire, nobilul meu soț mă încurajează. E de părere că ceea ce face el e suficient: menajul Sombart și-a împlinit datoriile față de știință și literatură! Are poate dreptate. Altceva ce să-ți mai scriu? Mă voi pune să fumez o țigară minunată, care o păstrez de multă vreme și vom continua conversația în fumul ei parfumat.

Corina

---

⁴⁷ Max Scheler (1874-1928), filosof german. Contribuții în domeniul fenomenologiei, al antropologiei filosofice și al sociologiei cunoașterii. Lucrarea la care se face referire ar putea fi *Wesen und Formen der Sympathie*, 1923.

Cele mai afectuoase salutări D[oam]nei Ibrăileanu și cele mai frumoase amintiri munților Neamțului. C.

15.

Carte poștală [Roma, Il Colosseo]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Romania

Roma, [4.10.1923 – data poștei]

Scumpul și stimatul meu prieten,

Îți trimit o salutare din eterna cetate unde sunt de cinci zile și admir minunățiile sub cel mai limpede cer: soarele prietenos, vântul blând și vinul auriu și parfumat îmi dau o idee clară de paradis. Cum aștept să ne revedem să-ți povestesc multe, multe. Nu am mai scris fiindcă luna august Neculai (fiul meu) a fost bolnav, iar de o lună mai bine călătoresc. Trei săptămâni am stat la Constanța [Constance], apoi am fost în Zürich, Genoa, Portofino, Milan, Piza [Pisa] și acum stau zece zile în Roma. Chiar în Constanța [Constance] unde am fost oarecum fixați nu am avut o clipă liberă din cauza multor excursii ce am făcut.

După cinci zile de ședere în Berlin plecăm în Norvegia. Cum mă refidez îți scriu lung.

Corina

16.

Scrisoare

Expedito: C. Sombart, Rüdeshheimerplatz 10, Berlin – Wilm.[esdorf]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumănen
[Berlin], 22.I.1924

Mult iubite și stimate prietene,

Mi-am dat cuvântul că voi trimite pentru revista „ce cu onoare conduceți” un articol tradus, de Sombart și nu m-am ținut de cuvânt, ceea ce îmi sfâșie inima de remușcări. Multe împrejurări m-au împiedicat de la aceasta, pe care nu le voi enumera aci, dar care nu au nimic a face cu reaua voință și din această cauză nu am îndrăznit să-ți mai scriu. Astăzi cugetând mai adânc asupra acestei chestiuni mi-am zis că e păcat de așa „bunătate de prietenie” să o stricăm pentru motive cu totul străine ei.

Ieri a fost tânărul Philippide⁴⁸ la noi, pentru a-și lua rămas bun căci pleacă la Paris pentru a-și continua acolo studiile și cu această ocazie am vorbit mult de mata răscolind amintirile ieșene. Aș avea mare gust astăzi să-ți fac o vizită, să fumez câteva țigări, să răscolesc biroul și biblioteca și să-ți povestesc multe, multe de tot. Dar nu se poate. Păcat, păcat! // [p. 2]

Nu-mi amintesc dacă ți-am scris, dar parcă da, că am fost în Svițera și în Italia și am făcut astfel o călătorie admirabilă. E f.[oarte] posibil ca în martie să fac un voiaj în Spania, iar în vacanța Paștelui plec la... Iași! Și atunci! Vai ce scandal dacă nu-mi scrii! Mi-am promis de mult că-mi vei da o fotografie pe care te rog să mi-o pregătești pentru când vin; renunț la drepturile mele asupra „călugărului” în schimbul ei.

---

⁴⁸ Alexandru A. Philippide (1900-1979), poet și traducător român, fiul lingvistului A. Philippide, studiază în Franța și Germania între anii 1922-1928.

Acum lucrurile merg acum f.[oarte] bine. Întâi am avut o iarnă convenabilă, cu omăt și ghețuș de o lună și acum o adiere primăvăratecă începe a sufla și cu ea dorurile și nostalgia! Dar ce-i mai frumos ca dorul?

Banii în [bilioane]⁴⁹ au fost izgoniți și mărci cu valoare de aur i-au înlocuit; pentru 30 de mărci am primit o bibliotecă întreagă franceză de la Paris: Anatole France și Barbusse și Farrère⁵⁰ și tot felul de poeți și iaca așa sunt valurile lumii!

Fiul meu a devenit mare de tot, așa mare că stă la masă pe scaun și participă cu o privire deșteaptă la toate conversațiile din casă⁵¹. E posibil să-l aduc și pe el în țară.

Cetesc lucruri f.[oarte] frumoase, văd lucruri frumoase, aud lucruri frumoase și astfel timpul trece. Mata ce mai faci? Cum o duci cu sănăta-tea // [p. 3] și cu revista? Cine vine să-ți ție companie când stai în casă? Ai mai găsit un prieten așa devotat ca mine? Dacă da, îmi pare rău!!

Maricica s-a măritat desigur⁵²; multe salutări din partea mea. De asemenea D[oam]nei Ibrăileanu.

Nu vreau să-ți povestesc prea mult fiindcă dacă știi tot nu-mi mai scrii nimic.

În așteptarea a noutăți de la mata, te rog să primești cele mai afectuoase salutări de la o veche prietenă.

Corina

⁴⁹ Cuvânt ilizibil din cauza plierii hârtiei.

⁵⁰ Claude Farrère (1876-1957), scriitor francez, autor de romane cu subiecte exotice.

⁵¹ Corina Sombart vorbea cu prietenele și cu copiii doar în franceză, limbă pe care o știa din familie, mama ei, Madeleine/Madelena/Magdalena, fiind fiica inginerului francez Emil Castano și a Mariei Predidici (cf. Ștefan Negrea, *Contribution à la connaissance de l'origine de Grigore Antipa*, p. 488).

⁵² Inițial, fiica lui Ibrăileanu a fost logodită cu G. Bârgăoanu, care o însoțea în excursiile de la Neamț, dar nu a ajuns până la căsătorie (Corneliu Carp povestește despre acest logodnic în *Amintiri despre Ibrăileanu*, vol. 2, Iași, Junimea, 1976, p. 38). În 1923, Maricica s-a căsătorit cu Gh. Agavriloaei (1906-1981), absolvent al Facultății de Litere din Iași, acesta devenind asistent la catedra de Literatură română și estetică literară (1932-1947).

17.

Scrisoare

Destinatar: G. Ibrăileanu [fără plic]

Berlin, 24 iunie 1924

Mult stimate Domnule Ibrăileanu,

Deși cunosc soarta primejdioasă care amenință scrisorile mele în luna august, îmi iau curajul să-ți scriu, începând prin a cere iertare pentru modul necuviincios cu care am dispărut, răpind o sumă de fotografii, care nu-mi erau încă dăruite și fără a-mi fi luat un rămas bun definitiv, ca și pentru tăcerea mea atât de lungă. Plecarea pripită din Iași și vârtejul de care am fost învârtită tot timpul, m-au împiedicat să-mi țin promisiunea adică repetarea vizitei și înapoierea fotografiilor spre schimb și multe, multe gânduri bune și rele m-au împiedicat să scriu în timpul din urmă.

Astăzi am primit o scrisoare de la Papa în care îmi descoperă misterioasa autoare de sub pseudonimul Lucia Mantu⁵³, care m-am chinuit atât să o descopăr fără a primi cel mai // [p. 2] mic ajutor de la bunul meu prieten! Bucuria a fost neîntrecută aflând că aceeași autoare, care o simpatizam atât de mult ca om, a publicat și un roman primit cu mare entuziasm de literați și de lumea profană. Voi căuta să-l cetesc imediat la biblioteca de aci. Această întâmplătoare revelație mi-a amintit multe scene din trecut și astfel m-am hotărât să scriu aceste rânduri chiar cu riscul de a rămânea multă vreme pe veranda din dos și de a fi apoi măturate pe asfaltul cu gropi atotînghițitoare de pe strada Coroi.

---

⁵³ Lucia Mantu, pseudonimul literar al Cameliei Nădejde (1888-1971), profesoară de științe la Liceul de fete Doamna Oltea din Iași. Debutază cu proză scurtă în revista *Viața Românească* (1920). Autoare a volumelor *Miniaturi* (1923), *Umbre chinezești* (1930) și *Instantanee* (1945).

Mi-a părut grozav de rău că în scurta noastră întrevedere am putut afla atât de puțin despre mata, dând drumul cascadei mele de nimicuri. Am simțit totuși că îți merge bine și asta m-a bucurat mult.

De când m-am întors, în afară de o scurtă călătorie în munții Turingiei, nu am întreprins nimic nou. Diferite simptome de bătrânețe m-au năpădit: cetesc mult filosofie, un lumbago încăpățânat mă chinuie de mai multe săptămâni, nenumărate fire de păr alb, un deosebit interes p.[entru] toaletă și ascunderea vârstei... // [p. 3]

Luna august am intenția s-o petrec în munții Harz⁵⁴, luna septembrie în sudul Germaniei unde voi participa la două congrese de sociologie, iar în iarnă sper să vin iarăși în România. M-aș bucura mult să primesc până atunci noutățile de la mata cu asigurarea că nu se vor pierde, ci mă vor urma pretutindeni chiar când lipsesc de acasă. Săptămâna trecută m-am abonat la *Viața Românească* și sper să o primesc în curând pentru a mă pune iarăși la curent cu ce mai e pe la noi. Puțin a lipsit ca vara asta să o petrec în România, în preajma mănăstirilor, dar anul viitor voi face tot chipul să fac o lungă excursie macar prin munții Neamțului. Mata ești deja în vreo mănăstire? Salută-le din partea mea cu dor.

Cele mai distinse salutări D[oam]nei Ibrăileanu iar matale respectuoase și amicale salutări.

Corina

---

⁵⁴ Masiv muntos situat la aprox. 200 km de Berlin.

18.

Scrisoare

Expeditor: C. Sombart, Rüdeshheimerplatz 10, Berlin – Wilm[ersdorf]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumâniën

Berlin, 17 martie 1926, Rüdeshimerpl. [Rüdeshheimerplatz] 10

Mult iubite Domnule Ibrăileanu,

Zilele acestea mi s-a spulberat orice speranță de a veni anul acesta în România și astfel nemaivând ocazia să vă mai amintesc direct de existența unei bune și vechi prietene, mă hotărâsem să vă scriu, oricât de straniu vor suna aceste rânduri după o așa de lungă tăcere. Deși nu mai am primit de o veșnicie nicio veste de la mata, am impresia că sunt încă la curent cu o latură din preocupările matale, cetind regulat *Viața Românească*. E așa de interesant pentru mine, să stau astfel de vorbă cu atâția cunoscuți și prieteni, camarazi de școală și prieteni de copilărie, răsfoind paginile acestei reviste pe care o iubesc ca pe o bună prietenă ce mi-aduce vești din patria și orașul meu natal!

Cum n-aș da o goană până în strada Coroi să stăm puțin de vorbă, ca în alte timpuri! De câte ori cetind ceva care mă entuziasmează aș voi să vă povestesc în grabă, dar când e vorba să scriu, mă opresc. De câte ori cetesc articolele matale, simt aceeași afinitate de gândire, *mutatis mutandis*, care m-a atras totdeauna către veneratul meu prieten!

De curând m-au încântat rândurile scrise asupra // [p. 2] lui Panait Istrati⁵⁵ care corespundeau complet aprecierilor mele. Operele lui scrise în franțuzește m-au delectat cu frumoasa limbă românească, get-beget, în care sunt scrise dar și povestitorul m-a fascinat. Când cetesc o carte de P. Istrati devin un copil lacom și rău crescut înaintea unei

---

⁵⁵ G. Ibrăileanu publică o recenzie la volumul lui Panait Istrati *Kyra Kyralina* în *Viața Românească*, XVI, nr. 11, noiembrie, 1924, p. 183-285 și o alta la *Présentation des Haïdoucs*, Paris, Rieder, 1925 în *Viața Românească*, XVII, nr. 9, septembrie, 1925, p. 456-458.

farfurii cu prăjituri gustoase: înghit pe nerăsuflăte, încându-mă aproape dar nimic nu mă hotărăște să întrerup lectura. Ultimul roman mi-a căzut în mâini când eram bolnavă în pat. La ce-au folosit amenințările doctorului, la ce dojana soțului meu? Până la miezul nopții am cetit și numai cu ultima pagină am încetat.

Aș fi dorit grozav să-l cunosc personal și am și încercat în vacanța Crăciunului, când mă aflam în Paris; dar am aflat că era plecat în țară și cu aceeași ocazie și multe altele care mi-au scăzut entuziasmul unei cunoștințe personale.

Și Ionel Teodoreanu mă interesează mult dar nu pot deosebi cât din acest interes e pur estetic și cât e atras de amintirile comune care le întâlnesc la fiecare pagină. Stilul prea încărcat în comparații exagerate și bizare îmi răcesc entuziasmul deșteptat de subtilele-i analize și vioiciunea descrierilor.

Capitolul recenziilor mi se pare f.[oarte] bine informat; am fost totuși mirată că singurul mare roman apărut anul acesta în literatura lumii: „Der Zauberberg”⁵⁶ de Thomas Mann nu a fost încă recenzat, nu fiindcă autorul e trecut de mult între nemuritori dar fiindcă e în adevăr vorba de o capodoperă. E romanul unui tânăr burghez din Hamburg, care trăind în sanatoriul din Davos (în care se desfășoară întreaga acțiune) izolat de lumea obișnuită // [p. 3] de care era înconjurat până acum și sub influența a trei tipuri de intelectuali, un Italian umanist, un Jesuit, un Olandez, ajunge să se preocupe și să discute cele mai înalte probleme care pot chinui mintea unui om din secolul nostru. Stilul în care e scris e atât de perfect, își îmbracă ideile cu un rafinament și o nuanțare că ajungi să dorești din când în când o întrerupere, vreun episod în stil mai neglijat. Nici dragostea nu lipsește, o dragoste discretă și frumoasă și declarația acestei dragoste e pagina cea mai originală, mai grațioasă și mai fermecătoare care am cetit-o în această materie. Și iată

---

⁵⁶ Thomas Mann, *Der Zauberberg* (Muntele vrăjtit), 1924.

pentru ce cred că romanul trebuie recenzat în grabă. Dar ce mă amestec eu în lucruri care nu mă privesc? Doamnă Ibrăileanu, știi că de când nu ne-am mai văzut am devenit mamă a doi copii⁵⁷, că pășesc grăbit către „quarantine” și că nu mai am decât un singur admirator: fiul meu de trei ani; dar cât timp sunt în stare să păstrez acest ultim apreciator, sunt mulțumită, dar și când... atunci vine catastrofa!

Timpul aci aleargă cu o viteză necunoscută (cel puțin mie) în țară și nu ajung niciodată să fac mai mult de un sfert din cele propuse. Cu toate că mi-am înmulțit orele de lucru și înaintând în vârstă și scăzând orele de somn, tot nu reușesc să fiu mulțumită de activitatea mea. Jumătate e de vină orașul mare cu tentațiile lui și distanțele enorme, jumătate complicația vieții feminine cu copii, gospodărie etc.

Gospodăria e ocupația cea mai înjositoare care există, nu atunci când singur lucrezi ci când ai de a face cu servitori și când tu porți balastul detaliilor neinteresante și meschine iar servitorii cu satisfacția activității și a creației. Ce minunat să speli rufe în balie și să te gândești la cauzele revoluției franceze sau ruse și ce meschin să stai în fundul divanului, înconjurată // [p. 4] de biblioteci și să te gândești, care ferestre vor fi spălate săptămâna asta și ce conserve trebuie înlocuite la camară!

În schimb copiii e ceva divin, recapteți dreptul de a te juca fără a fi ridicol și suspectat de senilitate și cum eu am o mare înclinație p.[entru] joc, trei ceasuri pe zi le dedic copiilor. Sunt doi copii vioi și voinici cu care nu mi se urăște niciodată. Mai că sunt convinsă că eu am descoperit că sentimentul către copii e singurul care nu e supus legii

---

⁵⁷ În 1925 s-a născut al doilea copil al familiei Sombart, o fiică botezată cu numele mătușii ei, Nineta Leon. Pictorița Ninetta Sombart s-a căsătorit în 1947 cu pictorul american William Bruckner (1915-2002), pe care îl cunoscuse în timpul războiului, acesta fiind interpret pentru ofițerii americani aflați în Germania. După război s-au stabilit în Statele Unite ale Americii. În 1962, Ninetta Sombart revine în Europa, din 1978 trăind în Elveția (vezi interviul Ninettei Sombart pentru filmul *The Challenge of Rudolf Steiner*, 2012, <http://www.youtube.com>).

istorice, fiind unicul sentiment care nu cunoaște scădere, ci numai sporire, îmbogățire cu elemente noi a cărui rădăcini se înfing tot mai adânc ramificându-se la infinit. Dar de când ai făcut și mata aceleași constatări?

Teatrele, concertele și opera sunt așa de ademenitoare încât e imposibil să reziști participarea măcar la reprezentațiile excepționale (Shaw, Pirandello, de care sunt sătulă până peste gât, m-au urmărit și în Paris; e o adevărată epidemie). Dar cine poate urmări apariția literaturii imense chiar dacă se mulțumește să cetească despre ea, să o răsfoiască și ici și colo să cetească? Acum am intrat într-o manie. Cetesc seara regulat bărbatului meu literatura politică asupra oamenilor de seamă dinainte de război și o asemenea lectură e primejdioasă căci devine pasionantă și treci de la memorii la memorii și nu mai ai nicio putere să te oprești deși la drept vorbind nu are niciun rost să cetești acest nesecat izvor de afirmații subiective și contrazicătoare.

Dar iată cum fuge timpul! Dar voiajurile, dar expozițiile de pictură, dar relațiile chiar cu un cerc restrâns de prieteni? Știi de ce povestesc toate acestea? Pentru ca să puteți aprecia cât e de mare prietenia mea pentru mata când am profitat de prima seară în care sunt singură pentru a vă scrie această epistolă lungă, încâlcită, încărcată // [p. 1 sus] dar plină de marea prietenie ce vă port.

Corina Sombart

19.

Scrisoare

Expeditor: C. Sombart, Rüdeshheimerpl.[atz] 10, Berlin – Wilm.[esdorf]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumânie

Berlin, 29 iulie 1926

Mult stimate și iubite Domnule Ibrăileanu,

Nu în dorința de a imita exemplul mamei am întârziat atât de mult cu răspunsul la mult prietenoasa scrisoare, ce mi-a făcut o mare bucurie, ci împrejurările, de data asta, m-au împiedicat să am un singur moment pentru mine.

Întâi scrisoarea mamei m-a hotărât să fac eu singură recenzii pentru *Viața Românească*, apoi văzând că nu sunt în stare să o pun în execuție, m-am hotărât să traduc recenzii și articole originale de prieteni de ai mei pentru revistă și am multe promisiuni de la cunoscuți, dar m-am gândit, bărbatul meu trăgându-mi atenția, că poate acest din urmă plan nu cadrează cu intențiile revistei și de aceea te rog a-mi scrie ce crezi mamei.

Zilele din urmă am început să traduc o recenzie, de Dr. Ansorge asupra ultimei opere a lui Max Scheler. Cel din urmă e cel mai mare filosof actual al Germaniei, iar cel dintâi e un elev al lui și prieten al meu și a scris această critică special pentru revistă. Am încă promisiuni de la // [p. 2] Prof.[esorul] K.[urt] Breysig⁵⁸ (prof.[esor] de istorie la univ.[ersitatea] din Berlin), Prof.[esorul] Tönnies⁵⁹, celebrul sociolog din Kiel, Werner Sombart și mulți, mulți alții îmi vor da cu siguranță acest ajutor dacă îi rog. Rămâne să-mi scrii mamei dacă articole de autori străini pot fi publicate în Revista „*Viața Românească*”.

---

⁵⁸ Kurt Breysig (1866-1940), istoric și sociolog german.

⁵⁹ Ferdinand Tönnies (1855-1936), sociolog german.

Înainte de călătoria mea aş putea trimite numai recenzia despre care am vorbit care am tradus-o deja pe jumătate, de îndată ce aş primi răspunsul matală, care te rog mult să fie imediat ca să mă poată găsi acasă; stilul e cam greoi, dar nu e de mirat căci e filosofie pură și germană!

Eu plec la 6 august în Franța, întâi la Paris o săptămână, apoi în Chamonix și de acolo Genève și la lacul Lemman; mă bucur mult să cunosc aceste locuri noi pentru mine însă m-aș bucura și mai mult să revăd locurile iubite ca Mănăstirea Neamțului, însă deocamdată nu-i chip. Calomnia matală că eu am fugit întotdeauna de aceste locuri pentru altele mai luxoase m-a costat cu atât mai mult cu cât venea de la unicul prieten care îmi cunoștea marea nostalgie pentru munții Neamțului, cât și greutatea cu care am luptat inutil. Dar așa se uită totul!

Cât timp nu e o pensiune sau așa vreo instituție unde să poți trăi fără gospodăria de acasă, nu pot veni la mănăstiri, căci ar fi cam complicat să // [p. 3] aduc din Berlin saltele[le] și tingirile!

Rândul trecut când am venit în România am avut și eu impresia de o răceală, însă în același timp de o răceală provizorie și de aceea mi-am luat din nou curajul să-ți scriu; scrisoarea ultimă însă a fost ca un crâmpei din conversațiile noastre din timpuri și m-am bucurat mult să regăsesc pe vechiul prieten (în afară de calomniile). Nu am scris însă imediat fiindcă eram tocmai în preajma plecării din Berlin; am fost câteva săptămâni la țară în vecinătatea orașului, la prieteni și am petrecut f.[oarte] bine. Am făcut o excursie de două zile cu barca pe apă (un lanț de lacuri unite printr-un fluviu) vâslind, o noapte am petrecut-o într-un sat într-un han vechi. A fost admirabil și așa de odihnitor să nu fii turburat de nimeni două zile și să ai numai cerul, apa și doi prieteni ca tovarăși. Întreaga escapadă mi-a făcut f.[oarte] bine căci eram cam obosită înainte de plecare; în Berlin ești întotdeauna în grabă.

Anul aceasta nu cred să mai vin în țară, fiindcă o soră⁶⁰ am văzut-o în ianuar la Paris, o soră (Borcea)⁶¹ a fost zilele acestea aici așa că nu sper să mai reușesc să obțin concediu pentru România, deși în septembrie suntem în Wiena; însă anul // [p. 4] viitor, la vară, cred că venim sigur chiar cu copiii pentru vreo două luni.

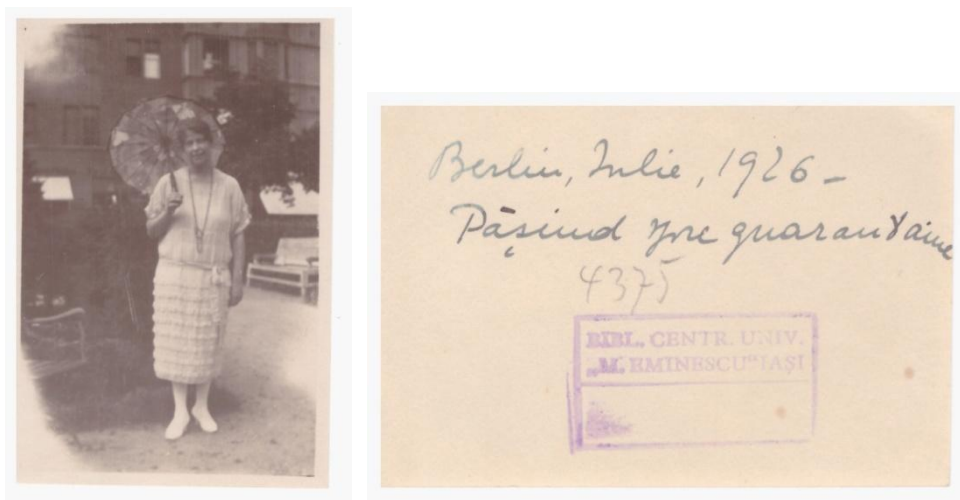
Sunt foarte îndrăgostită și trimit alăturat fotografia iubitului meu⁶². Cum îl găsești mata? Înțelegi că nu mai am timp pentru nimic? Doar pasiunea lecturii memoarelor nu am lăsat-o și dau zor să termin înainte de plecare un al IV-lea volum gros de Prințul Eulenburg⁶³!

Cu multe afectuoase salutări matala și D[oam]nei Ibrăileanu.

În veche prietenie,

C. Sombart

Scrisoarea conține o fotografie a Corinei Sombart, Berlin, iulie 1926.

Corina Sombart (Pășind spre quarantaine), Berlin, iulie, 1926.

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

⁶⁰ Nineta Leon, căsătorită cu ministrul Virgil Alimăneșteanu.

⁶¹ Lucia Leon, căsătorită cu profesorul Ioan Borcea.

⁶² Corina Sombart se referă la fiul ei, Nicolae.

⁶³ Philipp zu Eulenburg (Philipp Friedrich Alexander zu Eulenburg und Hertefeld) (1847-1921), om politic și diplomat german.

20.

Carte poștală [Grande Hotel Regina, Les prez de Chamonix, Mt Blanc]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi 6, Iași, Roumanie

[27 august 1926 – data poștei]

Multe salutări din acest minunat colț unde pot admira mărețul lanț al Alpilor și imaculatul Mt Blanc și sui zilnic 1000-2000 metri și gusta aerul și singurătatea zeilor. Mai rămân aici 10 zile adică până la 1 sept.[embrie], când plecăm în Geneva, așa că dacă cumva simțiți nevoia să îmi răspundeți la multiplele mele scrisori și [...?]⁶⁴ puneți mâna pe condei și în grabă expediați câteva rânduri.

Afectuoase salutări D[oam]nei Ibrăileanu.

C. Sombart

21.

Carte poștală [Le Couvent de la Grande Chartreuse]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Roumanie

[31 august 1926 – data poștei]

O caldă salutare din cea mai superbă mănăstire⁶⁵ din cer și de pe pământ.

C. Sombart

Păcat că lipsesc călugării!

⁶⁴ Cuvânt indescifrabil.

⁶⁵ Mănăstirea La Grande Chartreuse, casa Ordinului Cartuzian fondat de Bruno Cartusianus, în anul 1084, se află la 4268 m altitudine și la aprox. 20 km nord de orașul Grenoble. Mănăstirea e evocată de Chateaubriand în *Mémoires d'outre-tomb* și a fost sursă de inspirație pentru Stendhal în *La Chartreuse de Parme*, iar Matthew Arnold i-a dedicat o poezie.

22.

Carte poștală [Aix-les-Bains, Lac du Bourget]

Destinatar: D[omnu]lui G. Ibrăileanu, Coroi, Viața Românească, Iași, Roumanie

[2 septembrie 1926 – data poștei]

Au temps suspends ton vol!...⁶⁶

C. Sombart

23.

Carte poștală [Montreux, Château de Chillon]

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi 6, Iași, Roumanie

[3 noiembrie 1926 – data poștei]

Multe salutări de pe mult căutatul lac⁶⁷ și din aceste superbe locuri. Peste câteva zile mă întorc acasă și sper să găsesc un cuvânt de la mata.

Corina Sombart

---

⁶⁶ „O, vreme, oprește-ți zborul!”, vers din celebrul poem romantic *Le lac* de Alphonse de Lamartine, tradus în limba română la 1830 de Ion Heliade Rădulescu.

⁶⁷ Castelul medieval Chillon, situat pe țărmul Lacului Léman/Geneva, a fost sursă de inspirație pentru Lordul Byron (*The Prisoner of Chillon*, 1816).

24.

Scrisoare

Expedito: C. Sombart, Humboldstr.[asse] 35a, Berlin – Grönewald

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Coroi, Iași, Rumăniën
[einschreiben]

Berlin, 15.X.1927

Mult stimatę și iubite D[omnu]le Ibrăileanu,

Conform unei vechi promisiuni, am cerut la diferiți cunoscuți articole pentru Viața Romănească și am multe promisiuni de la diferiți autori cunoscuți. Primul care mi-a trimis un articol e sociologul Tönnies din Kiel (autorul *Gesellschaft und Gemeinschaft*) pe care îl alătorez aci⁶⁸. Aveam intenția să-l traduc eu, cum însă a sosit înainte de plecarea noastră la munte nu am avut timp să mă ocup de el.

Întoarsă în Berlin, pregătesc mutatul într-o casă nouă, care-mi va da mult de lucru de aceea socot că ar fi păcat să rămână articolul pierdut din cauza acestor piedici neînsemnate. Eu am impresia că articolul nu e așa potrivit pentru Viața Romănească, însă savanții se lasă greu urniți de pe domeniul problemei care-i preocupă momentan și de aceea Tönnies // [p. 2] mi-a trimis de asemenea ceva din chestiile care-l preocupă. Cum articolul este nepublicat încă și e iscălit de un nume așa cunoscut, conținând în același timp o idee originală, cred că ar putea găsi un loc în revistă; un traducător se va găsi ușor în cercul Vieții Romănești, unde sunt atâți cunoscători ai l[im]bii germane. Aceasta e părerea mea, dar cum eu nu mă pricep deloc în redacția unei reviste, e foarte posibil ca D[umnea]voastră să fiți de altă părere. Și atunci vin cu marea rugămintę să faceți excepțiunea aceasta de la principiul revistei, și să-mi trimiteti manuscriptul îndărăt. În caz că îl puteți publica e de dorit să nu apară

⁶⁸ Scrisoarea aflată în colecțiile BCU Iași nu este însoțită de articolul la care se face referire.

prea târziu, ca să nu coincidă cu apariția lucrării conținând acest capitol. Bineînțeles nu are nevoie să fie plătit.

De mult nu am mai auzit nimic despre D[umnea]voastră și mă simt așa înstrăinată că nu îndrăznesc să mai scriu ca altădată. Mă gândesc tot atât de des la vremea când băteam la fereastra din strada Coroi zilnic și orele petrecute împreună fac parte din cele mai frumoase amintiri din vechiul și iubitul meu Iași.

Aștept un răspuns imediat asupra părerii și deciziei D[umnea]-voastră asupra articolului și poate și noutăți de alt ordin. Cu respectuoase și distinse salutări,

C. Sombart

25.

Scrisoare

Expeditor: C. Sombart, [Humboldstrasse] 35a, Berlin – Grunewald (plic rupt)

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Buzdugan, Iași,
Rumănen

Pentru a fi cetită în patru hapuri

Berlin, 24 oct.[ombrie] 1927

Mult stimat și iubite prieten,

Ai perfectă dreptate! Eu am fost de data asta vinovată, dar nu din lene, uitare sau rea voință ci din intențiile cele mai bune. În ultima mea scrisoare promisesem să trimit articole pentru V.[iața] R.[omânească] și cum diferite împrejurări mă împiedicaseră să pun în execuție acest plan, pe care însă îl urmăream încontinuu în interiorul meu, nu puteam să mă decid a scrie înainte de a-mi fi ținut cuvântul. Și iată cum, deși m-am gândit mult de tot la mata și cu ocazia vizitei fratelui meu în Berlin și apoi a fostei mele colege Rose Hefter (care

seamănă cu prima iubire!) am vorbit așa de des de Iași, Viața R.[omânească] și conducătorul ei, de câte ori luam condeiul să scriu sabia lui Damocles tremura deasupra capului și renunțam imediat la acest plan.

Am aflat cu mare regret că te-ai simțit atât de rău în timpul din urmă și mai cu seamă că nu am fost în apropiere // [p. 2] pentru a vă face curaj sau mai bine zis pentru a ocări împreună soarta și împrejurările care amărăsc existența scurtă și păcătoasă a sufletului omenesc pe pământ. Nimic nu ușurează mai mult ca ocara în tovărășie!

În orice caz ați devenit proprietar de casă⁶⁹ și vă felicit. Vă doresc zile frumoase și speranțe noi sub acoperișul casei noi iar datoriile nu strică! Cine mai cumpără astăzi case fără datorii? Noi ne-am cumpărat o vilă mare⁷⁰, în unul din cele mai frumoase cartiere din Berlin, dar nu pot afirma că fără datorii! De trei zile ne-am mutat și m-am supraobosit așa încât la ora cinci m-am pus în pat și scriu scrisori! Numai așa e de explicat că în zarva ameițitoare a mutatului, cu o bibliotecă de 8000 de volume, găsesc un moment de stat la sfat. Nu-mi pot aminti bine de casa lui Ene [Enea], dar mă bucur s-o știu pe aceeași stradă cu sora mea ca să ne putem vedea mai des când voi veni în Iași. Când? D[umne]zeu știe.

Astă toamnă, în octombrie, am fost în România, dar nu am venit în Iași fiindcă, mărturisesc în secret, papa mi-a răspuns f.[oarte] rece la scrisoarea mea în care mă anunțam și de aceea m-am dus direct la

---

⁶⁹ După ce s-a căsătorit, Ibrăileanu a locuit mai mulți ani într-o casă cu multe încăperi, pe Strada Română (ulterior, strada Lascăr Catargi). În urma incendiului din 1918, se mută cu chirie în strada Coroi, în vecinătatea casei Pogor, unde se ținuseră ședințele Junimii (cf. *Amintiri despre Ibrăileanu*, vol. 2, Iași, Junimea, 1976, p. 322). Proprietarul imobilului, intenționând să-l demoleze, intentează proces chiriașului pentru a-l obliga să plece. Ibrăileanu se vede nevoit să-și caute locuință. Cu credite de la bănci reușește să cumpere casa cu livadă ce aparținuse inginerului M. Enea în Fundacul Buzdugan nr. 10, care astăzi nu mai există, avându-i ca vecini pe Ionel și Lily Teodoreanu (cf. Lucian Nastaș, *Intimitatea amfiteatrelor*, Cluj-Napoca, Limes, 2010, p. 379-380).

⁷⁰ Este vorba despre vila din cartierul rezidențial berlinez Grunewald, evocată de Nicolaus Sombard în memoriile sale.

București. Am deliberat însă mult, și bărbatul meu care știe cât de mare e prietenia mea pentru mama // [p. 3.] mă sfătuiuse, să mă opresc pentru câteva ceasuri în Iași pentru a ne întâlni. Cum însă riscam să jignesc prea tare familia, am renunțat la o așa mare bucurie în fața unei datorii. Vedeți dar că prietenia cea mai durabilă și mai atrăgătoare în bătrânul meu oraș își are originea în strada Coroi. Trăiască prelungirea ei și în strada Buzdugan!

De câte ori nu mă gândesc ce păcat e că nu voiajați deloc, altfel ați putea veni la Berlin, ați putea locui la noi și am sta de vorbă zile întregi. Werner Sombart e un om interesant și în viața obișnuită și am face un trio minunat.

Copiii mei au crescut, băiatul are patru ani, și sunt sănătoși și veseli: Neculae și Nineta. Băiatul e unicul meu adorator și stăpân, iar eu sclava cea mai supusă și mai fericită care a existat vreodată pe pământ. Fetița e de asemenea f.[oarte] dulce, însă o prietenă mai nouă.

În ce privește viața de aici pot spune că m-am aclimatizat total și numai după ce petrec câteva săptămâni în România îmi apare în conștiință ceea ce am pierdut dar și ceea ce am câștigat. Obișnuit, nu mai mă gândesc deloc la aceste chestii. Mi-am făcut câțiva buni prieteni, din nenorocire nu în Berlin, mai mult în provincie, prin cunoștințe făcute la congrese cu care mă întâlnesc destul de des. Berlinul nu // [p. 4] e un oraș în care se pot cultiva prietenii intime, vizite necalulate, conversațiile grațioase fiindcă toți oamenii sunt ocupați, grăbiți, preocupați de un anumit gând, economisesc timp și vorbe și fac act de prezență la recepții fixate cu zece zile înainte.

De aceea eu nu petrec bine decât când sunt împreună cu prietenii mei din Colonia, Wiena sau Kiel.

Astă vară am fost o lună în pădurile Turingiei care amintesc mult peisajul [peisajul] munților Neamț și de aceea am răscolit mereu amintirile copilăriei și adolescenței. Poezia însă, care mă îmbăta altădată

în fața unui plop sunător bătut de vânt, sau a unui stog de fân pe o noapte cu lună, sau la murmurul unei păduri de stejar mă lasă astăzi trează și aceasta este cea mai mare pierdere ce mi-a adus-o bătrânețea. Eu mă consolez de multe ori zicându-mi că natura aici e lipsită de elementele care dădeau farmecul naturii în țara mea (nebunie!) legate de obiceiurile și viața poporului nostru și că desigur o fântână cu cumpănă de ex.[emplu] ar putea aduce o asemenea schimbare. Ce voi simți când voi asculta încă o dată clopotele M[ănăsti]rii Neamțului? Aceasta va decide dilema.

Și acum destul. Cu cele mai afectuoase salutări matale și D[oam]nei Ibrăileanu. Vechea și deosebita prietenă,

C.S.

P.S. Vă rog a trimite un ex.[emplar] cu articolul lui Tönnies și lui pe adresa: Niemannswieg, Kiel.

26.

Scrisoare

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Buzdugan, Iași, Rumânie
Berlin, 21/XI 1927

Mult stimate și iubite prietene,

Azi e o zi minunată: afară ger și viscol, fără ninsoare. Vântul șuieră pe la ferestre melancolic iar eu puțin răcită stau toată ziua în pat, beau ceaiuri cu rom și lămâie, vorbesc la telefon cu prietenii de aci și scriu scrisori la cei din depărtare! Cum azi dimineață am primit scrisoarea matale atât de grațioasă și plină de umor simt nevoia să-ți răspund imediat. Dar mai întâi o paranteză. Am cetit ultimul număr al Vieții Românești și vreau să fac câteva reflecții. Răsfoiesc revista, cetesc: *Demonul Tinereții* de Sadoveanu, vreau să trec mai departe fiindcă nu

cetesc niciodată ceva de acest autor f.[oarte] simpatic de altfel, fiindcă subiectele lui se află în afară de cercul lumii ce mă interesează pe mine iar stilul lui jumătate biblic, jumătate străbunesc, sună străin și mă lasă rece. Zărind însă sus „Lui G. Ibrăileanu” și mai jos M[ănăști]rea Neamțului, m-am convins să-l cetesc. De la prima pagină însă m-am revoltat. De ce ai mata mai mult drept ca mine să primești o asemenea dedi- // [p. 2] cație? Întrucât ai „suspina” mata mai mult ca mine „în această încântată grădină a suvenirilor”? Protestez. Dedicatia trebuia să sune: Lui G. Ibrăileanu și D[oam]nei C. Sombart. Singura prietenie nu scuză asemenea lapsuri. Nu știu dacă această primă enervare mi-a stricat cheful de a gusta paginile următoare dar descrierea toacei și clopotele M[ănăști]rii (după care am și întrerupt lectura) nu mi-au plăcut deloc. Lipsit de orice poezie. A profanat, pot spune, cele mai sublime momente ale adolescenței mele. „Acrobații”, „nutrișoare neexistente”, „haine europenești” palmă una după alta. De aceea renunț și la dedicație fără invidie sau ciudă.

Alte observații: O. Botez să mai lase recenziile pentru cei mai tineri și să scrie articole cumsecade. Ralea să-și ia un stil mai puțin gazetăresc, iar Ionel Teodoreanu unul mai simplu, mai puțin încărcat, cu comparații mai puțin oratorice, el uită mereu că comparația e un mijloc a reda unei imagini mai multă claritate, iar nu pentru a îndepărta gândirea la zece kilometri de la ceea ce vrea să descrie.

Și acum destul cu observațiile răutăcioase! „Despre iubire” mi-a plăcut la nebunie, nu numai fiindcă e vorba de iubire, precum vei remarca mata malițios ci fiindcă cu mijloace atât de simple produce un efect atât de puternic. M-am delectat, nu altceva! // [p. 3] Îți mulțumesc mult pentru cărțile recomandate pe care le voi comanda imediat pentru Crăciun. Dar ai înțeles falș că vreau numai literatură franțuzească, din contra cea rusească mă interesează și pe mine mai mult ca toate celelalte, așa că primesc bucuros recomandații și în această direcție.

Cred că părerea matale asupra recenziei e desigur justă, e mult prea „profundă” și „neclară” pentru o Revistă literară. W. Sombart a scris un articol pentru o Revistă de aci asupra „marelor magazine” pe care am intenția de a-l traduce de pe corecturi și a-l trimite imediat ca să poată apărea și în Viața R.[omânească]. În același timp cu aci. Ar fi f.[oarte] potrivit și poate interesant și pentru publicul românesc. Oare voi avea energia să-l traduc și să-l expediez imediat? Sper dar nu promit. Dacă nici acum nu voi reuși atunci după crăciun poate mă voi scutura puțin și voi trimite cu siguranță un articol de el. Dar voi căpăta multe articole, de nume cunoscute (numai pentru recenzie m-am gândit că e destul un doctor) în caz că publicul nu va reacționa contra elementului străin în Viața „Românească” și mai cu seamă [...?]⁷¹.

Câteva retușări ale istoriei cu geamandanul.

În primul rând nu era un geamandan mare ci o valiză mică de tot dar tocmai de aceea e suspectă // [p. 4] trecătorilor dubioși și cum în întunericul străzii Coroi nu prea mă simțeam sigură, am bătut la geam să mă întovărășiți până la sora mea. Am fost în adevăr mâhnită că ați refuzat de a mă conduce însă în sentimentul meu de prietenie pentru mata mi-am zis imediat că a lipsit un moment prezența de spirit de a ruga pe prietenul din odaie să aștepte puțin la căldură și lumină în comodul balançoire sau de a-l fi invitat să meargă împreună cu noi câțiva pași, dar în lipsa mea de modestie nu m-am gândit niciun moment că ai preferat pe prietenul din odaie și astfel nu m-am simțit deloc jignită.

Faptul că ați reținut atâția ani această întâmplare și chiar regretul de a nu fi procedat altfel îmi umple inima de lacrimi.

Când voi veni la Iași? Nu am habar. Deocamdată nu văd perspectiva până peste vreun an. Deocamdată e fixat un voiaj în Anglia, în Londra (care n-o cunosc încă) în luna martie și în aprilie probabil în

---

⁷¹ Cuvânt indescifrabil.

Florența – bineînțeles dacă rămânem sănătoși –. Perspectiva. Amândouă călătoriile mă bucură; Londra pentru cap, Florența pentru inimă.

Evocația matală a M[ănăstii]rii Neamțului a făcut mai mult decât paginile lui Sadoveanu.

Calistrat Hogaș, ce simpatică figură! Mi-amintesc // [p. 5] așa des și povestesc lui Werner S. cum la școală sta întotdeauna alături de banca mea, iar când mă ocăra, ceea ce se întâmpla f.[oarte] rar deși eram de-o obrăznicie țipătoare la cer, îl amenințam că am să mă mut de lângă D[omnia]sa. Iar într-o bună zi când a venit în clasă m-a găsit în fundul clasei, în ultima bancă, bosumflată. Ce credeți că a făcut Conu Calistrat? Călcând peste orice demnitate și ambiție mi-a spus: D[omnișoa]ră Leon, vino la loc și fii cuminte; de acum înainte nu am să te mai ocărăsc! Cu vocea cea mai blândă. Un suflet de artist: care profesor⁷² de liceu burghez ar fi în stare de un asemenea gest?

Elevele protestau: D[omnu]l Hogaș numai Corina Leon are voie să vorbească neîntrebată. D[omnu]l Hogaș: Cine învață are voie să fie obraznică! Și întotdeauna găsea un cuvânt să mă apere.

Ce timpuri, ce timpuri!

Desigur am îmbătrânit obiectiv și subiectiv, dar și bătrânețea are farmecul ei și dacă natura poate nu-mi mai inspiră aceleași sentimente [...?]⁷³, altele i-au luat locul și sufletul are atâtea coarde care vibrează încă puternic încât mă declar mulțumită cu vârsta asta.

Și acum, D[omnu]le Ibrăileanu spune mata singur dacă nu am pălăvrăgit destul?

S-a făcut ora 10 și eu tot nu m-am oprit.

O caldă salutare,

C. Sombart

⁷² Calistrat Hogaș a fost profesor de română și latină la Liceul Internat din Iași în perioada 1899-1912. Stimulat de G. Ibrăileanu, va scrie și va publica în revista *Viața Românească* amintiri de drumeție.

⁷³ Cuvânt indescifrabil.

P.S. Urmează // [p. 6]

Banii alăturați sunt pentru abonamentul Vieții Românești. 500 e prea puțin, 1000 e prea mult pentru un an. Ce să fac? Aci nu-i pot schimba. Poate îmi poate trimite un librar vreo carte de Paul Zariphopol [Zarifopol] pentru rest.

Ce timpuri, ce timpuri!

Desigur am urmărit obiectiv și subiectiv dar și
hătrăneța sa farmecul ei și dacă natura poate mi-
mi mi mi inspira aceleși sentimente de un, altel
i au luat locul și sufletul arătatea conde
care înlocuiește în că puterme în cât mă declar
mulțumite și cu vârstă asta.

Și acum, De Ibrăileanu spus mătă omful
dacă am am jalorafit debtele?

Si a făcut ora 10 și eu tot nu am oprit-

O ceață salutară - C. Ibrăileanu

P.S. Urmează -

Fragment de scrisoare, Berlin, 21 noiembrie 1927.

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

27.

Scrisoare

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Buzdugan, Iași, Rumänien
Berlin, 16/V 1928

Mult stimat și iubite Domnule Ibrăileanu,

Mi se pare nu-i rândul meu la scris, dar voi fi și de data aceasta
mărinimoasă și voi pune eu capăt pauzei lungi de când nu am mai stat
de vorbă. Din fericire sunt din nou răcită și în pat, așa că sunt la
adăpostul nenumăratelor și variatelor turburări care nu-mi lasă în zilele

normale nicio clipă liniștită pentru prietenii mei din depărtare, ce înseamnă neplăcerile unei răceli față de bețele în roată puse de evenimentele banale ale vieții de toate zilele? Precum ați constatat din numeroasele mele cărți poștale am fost o lună în Anglia și în sudul Franței. O călătorie f.[oarte] interesantă și bogată în impresiuni, cu mare drag m-aș așeza „gemüllich”⁷⁴ în fotoliul balançoire și v-aș povesti ceasuri întregi fragmentele frumoase adunate de prin locurile cele mai iubite și nimic nu m-ar putea opri din povestire, nici ora mesei, nici ciocănitul la ușă, nici vizita prietenilor de la Viața Românească, nimic, absolut nimic! În scris, nu sunt în stare să mă concentrez și astfel se pierde un avut comun, care îți aparține matală, tot atât cât și mie. Să sper la o vizită în Iași? Nimic nu-mi dă deocamdată prilejul să făuresc asemenea planuri.

Ieri am început să cetesc numărul penultim al Vieții Românești // [p. 2] și m-am delectat în lectura aventurilor măgărușului Martin. Ce bijuterie cizelată de un artist desăvârșit! Cu măgărușul Martin aș voi în orice moment să schimb viața mea, să mă plimb prin grădinile cu flori minunate, să hoinăresc pe trotuarul cu treptele de piatră, pe străzile înguste, pe la fântâna întâlnirilor și chiar la loviturile cu lemnul ale D[omnu]lui Clement nu pretind să renunț căci ce înseamnă câteva lovituri cu lemnul pe zi, față de loviturile care le primește bietul om? Această existență ideală aș alege-o fără multă socoteală. Ce gândești mata asupra măgărușului Martin? Dar asupra unui astfel de schimb?

Trecând la altă ordine de idei, tot în legătură cu Viața Românească, voi reveni asupra vechiului capitol: articole. Din nenorocire articolul asupra „Marelor Magazine” promis pentru ianuar, nu am putut să-l trimit fiindcă banditul de editor nu a trimis manuscrisul îndărăt la timp pentru a putea fi tradus pentru o apariție simultană. În ce privește articole de alți autori, e f.[oarte] greu de procedat pentru o revistă

---

⁷⁴ germ. „confortabil”.

literară, cunoscuții mei fiind toți oameni de știință, așa că pe cât e de ușor a găsi ceva pentru Minerva pe atât e de greu pentru Viața Românească; sper că nu te îndoiești de buna mea voință și mai cu seamă de atașamentul meu față de Viața R.[omânească], făcând abstracție de prietenia noastră, însă nu sunt în stare să o ajut.

Cu acestea voi încheia această misivă fiind chinuită de o mare migrenă subită și nu vreau să mai întârzii cu scrisul. Te rog mult, mult, scrie-mi imediat, nu mă lăsa să aștept, ce mai faci? Dacă ai rămas același vechi și bun prieten? Ce mai e pe acasă pe la mama? Ce face Mm [Madame] Ibrăileanu, ce face fetița (știu că e măritată). Scrie-mi tot ce crezi că poate interesa pe o prietenă exilată și mai cu seamă, fără întârziere.

Cu cele mai afectuoase salutări,

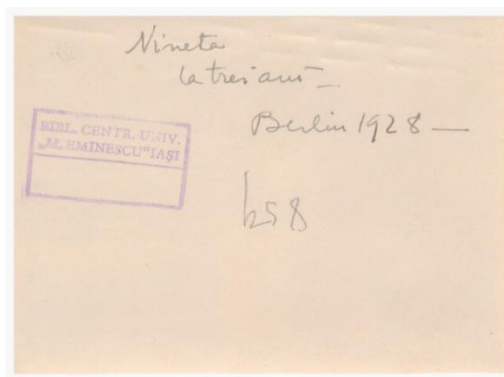
Corina Sombart

Scrisoarea conține fotografiile copiilor, Neculae și Nineta, Berlin 1928.

Neculae la cinci ani, Berlin 1928.

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

Nineta la trei ani, Berlin 1928.

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

28.

Bilet

Destinatar: G. Ibrăileanu [fără plic]

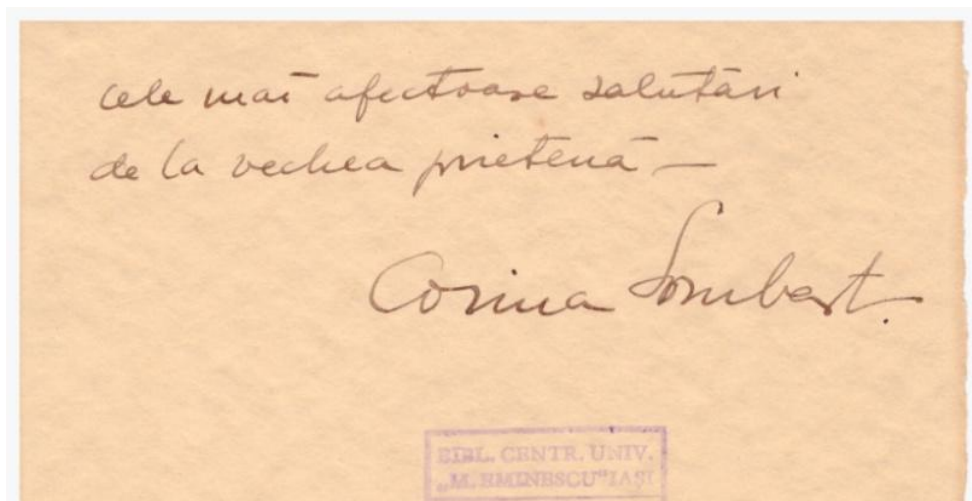
Berlin, 23.II.[19]31

Stimate Domnule Ibrăileanu,

Deși v-ați hotărât să mă izgoniți total, simt nevoia să vă prepar cu o împrejurare inevitabilă: Între 10 și 15 martie voi sosi în Iași și voi avea curajul de a vă face imediat o vizită.

Până atunci vă rog să primiți // [verso] cele mai afectuoase salutări de la vechea prietenă,

Corina Sombart

Fragment de scrisoare, Berlin, 23 februarie 1931.

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, Iași

29.

Bilet

Destinatar: Domnului Profesor Ibrăileanu, acasă

[12 martie 1931 – notația bibliotecarului]

Mult iubite Domnule Ibrăileanu,

Am sosit și doresc să vă văd, când mă puteți primi? Numai azi după dejun nu sunt liberă, orice altă zi din săptămâna ce vine puteți alege. Vrei nu vrei bei Grigore // [verso] aghiazmă, spune vorba românească!

Cu cele mai prietenoase salutări,

Corina Sombart

30.

Carte poștală⁷⁵ [Eiger (3975 m), Mönch (4105 m)]⁷⁶

Destinatar: D[omnu]lui Prof.[esor] G. Ibrăileanu, Str.[ada] Buzdugan, Iași, Rumänien
Wengen, 23.VIII.[19]31

Mult iubite Dle Ibrăileanu,

Din aceste locuri mărețe⁷⁷ unde ne-am instalat pentru luna august și unde ploaia și noroiul ne cam strică cheful, vă trimit salutări afectuoase și amintiri frumoase, atât cât și D[oam]nei Ibrăileanu; mirosul de brad, deosebit de tare după ploaie imi evocă viu scene din trecut, de la Mănăstirea Neamțului.

Corina Sombart

---

⁷⁵ Scrisoare publicată în *Scrisori către G. Ibrăileanu*, vol. 4, ediție îngrijită de Mihai Bordeianu, București, Minerva, 1982, p. 113.

⁷⁶ Eiger, Mönch și Jungfrau sunt munți în Alpii Bernezi, Elveția.

⁷⁷ Wengen este o stațiune elvețiană, situată în Alpii Bernezi.

*Corina Leon-Sombart and Garabet Ibrăileanu.
Epistolary Confidences*

~ Abstract ~

Keywords: *women and diaspora, Corina Leon-Sombart, correspondence, literary friendship, Garabet Ibrăileanu, „Mihai Eminescu” Central University Library of Iasi*

This paper aims to portray the life of Corina Leon-Sombart (1873-1970), daughter of the rector of the University of Iasi and the second wife of the well-known German sociologist Werner Sombart. Searching the archival documents treasured in the Central University Library of Iasi we found 30 letters and postcards addressed by Corina to professor Garabet Ibrăileanu, the founder of the *Viața românească* [Romanian life] journal, that had never appeared in print. The letters are especially witty and interesting, as they give us a glimpse into Corina Sombart's innermost thoughts and feelings, featuring wise meditations on different topics such as literature, political and economic life, family and friends.

Corina Sombart's correspondence is important not only because of what it reveals about her own life and work, but also because it gives a unique insight into literary networks of the period. Among the contemporary writers that she valued stand out Panait Istrati, Ionel Teodoreanu, Lucia Mantu, Anatole France and Thomas Mann.

The letters offer a remarkable record of the experience Corina was to turn as a wife and as a mother: that of a young Romanian woman entering the Sombarts, experiencing the new social, cultural and political possibilities opening up in Germany during the twenties. Corina's letters speak us powerfully and seductively, having a way of revealing as much about the subject matter as they do about the author and the recipient. They offer slivers of the live, love and longings of the author living in a foreign country.

In the twenties and the thirties the Sombart house in Grunewald along with Corina's salon was the center of a circle of discussion partners and friends like Carl Schmitt, Jens Jessen, Karl August Emge, count Hermann von Keyserling, Sergiu Celibidache, the ambassadors Pierre de Margerie, Vittorio Cerruti and many other important people. The subjects of discussion included theatre, literature, history and politics, as Nicolaus Sombart refers in the most acclaimed volume of memoirs, *Youth in Berlin*. Being in close proximity to some of the high profile people who gathered in her salon, Corina Sombart witnessed the most important historical events of the last century.